

שקלים ח

משה שווערד

1. תלמוד בבלי מסכת בכורות דף נז/ב

מאי שנא תלת אמר רבה בר שילא לקבל חורפי ואפלי וקייטי ומאי שנא בהני זימני אמר רבי תנחום בריה דרב חייה איש כפר עכו [תלמוד בבלי מסכת בכורות דף נח/א] כדי שתהא בהמה מצויה לעולי רגלים ואף על גב דתנן עד שלא הגיע הגורן מותר למכור ולשחוט ניהא ליה דליתעביד מצוה בממוניה והדר לזבון וליכול ואמאי קרי ליה גורן דטבלה כגורן וכמה פרס פירש ר' יוסי בר' יהודה אין פרס פחות מט"ו יום מאי משמע א"ר אבהו פרוס פלגא דמאי פלגא דהלכות פסח כי הא דתניא שואלין ודורשין בהלכות פסח קודם לפסח ל' יום רבן שמעון בן גמליאל אומר שתי שבתות: בן עזאי אומר בכ"ט באדר בא' בסיון: במאי קמיפלגי ר"ע וכן עזאי ר"ע סבר אדר הסמוך לניסן זימנין מלא זימנין חסר זימנין דמיקלע ביום ל' זימנין דמיקלע בכ"ט ומשום הכי לא קביע ליה זמן וכן עזאי סבר אדר הסמוך לניסן לעולם חסר הילכך קביע ליה זמן בכ"ט באדר באחד בסיון אידי דלא נפישו אי אמרת ליקדים ליעשר עד דמטי רגל שלמי להו: בכ"ט באב וכו': בן עזאי לטעמיה דאמר האלוין מתעשרין בפני עצמן וליעשרינהו ביום ל' זימנין דמחסרין ליה לאב ובעינן למיעבד הכירא בחדש וישן: רבי אלעזר ור"ש אומרים באחד בניסן בא' בסיון וכו': בא' בניסן כרבן שמעון בן גמליאל דאמר ב' שבתות בא' בסיון כדאמרן בכ"ט באלול רבי אלעזר ור' שמעון לטעמייהו דאמרי בא' בתשרי ר"ה למעשר בהמה: ולמה אמרו בכ"ט באלול ולא אמרו באחד בתשרי מפני שהוא י"ט וכו': ותיפוק ליה דבעינן למעבד הכירא בחדש וישן חזא ועוד קאמר חזא דבעינן למיעבד הכירא בחדש וישן ועוד מפני שהוא י"ט ואי אפשר לעשר בי"ט משום סקרתא: רבי מאיר אומר באחד באלול ר"ה למעשר בהמה בן עזאי אומר וכו': תניא אמר בן עזאי הואיל והללו אומרים כך והללו אומרים כך האלוין מתעשרין לעצמן וליחזי טעמיה דמאן מסתבר וכי תימא לא מצי קאי אטעמייהו והתניא בן עזאי אומר כל חכמי ישראל דומין עלי כקליפת השום חוץ מן הקרח הזה אמר רבי יוחנן מפי השמועה אמרוה מפי חגי זכריה ומלאכי תניא באיזה צד אמר בן עזאי האלוים מתעשרין לעצמן נולדו לו ה' באב וה' באלול אין מצטרפין ה' באלול וה' בתשרי אין מצטרפין ה' בתשרי וה' באב מצטרפין פשיטא מהו דתימא כי היכי דמפסקי שנים מפסקי גרנות קא משמע לן

2. רש"י בכורות דף נח/א

מפי שמועה אמרוה - דבין ר"מ ור"א ור"ש אמרי מילתייהו מפי השמועה מפי חגי זכריה ומלאכי ולכן לא היה רוצה בן עזאי לסמוך על מעשיו ולקבוע הלכה בהכרעתו:

3. ספר בניהו בן יהוידע על בכורות דף נח/א

בן עזאי אומר כל חכמי ישראל דומים עלי כקליפת השום חוץ מן הקרח הזה. נ"ל בס"ד דידוע דחכמי ישראל היו מתרעמים על בן עזאי שלא נשא אשה להרבות זרע בישראל, כמ"ש בגמרא דאמרו על זה אתה נאה דורש ואין נאה מקיים, וידוע דהשום מרבה הזרע אבל לא קליפתו, ולזה אמר כל חכמי ישראל דומים עלי לא אמר דומים בעיני, אלא אמר דומין עלי. כלומר דומין בדעתם לומר עלי שאני דומה לקליפת השום, כמו דקליפת השום אינו מרבה הזרע כי אם רק השום מרבה הזרע, כן אני דומה לקליפתו שאין אני מרבה זרע בישראל שלא נשאתי אשה כדי שאביא בנים וירבה זרע ישראל, והם טועין בדבר זה שבאמת אני מרבה זרע בישראל, שאני מוליד נשמות ע"י לימוד שלי, שהם אין יכולים לעשות כמותי בדבר זה, חוץ מן הקרח הזה הוא רבי עקיבא שהוא יודע ומבין בדבר זה, שגם הוא עוסק כמוני ומוליד כמוני, יודע הוא שאין אני כקליפת השום אלא כמו השום שמרבה הזרע כן אני מוליד נשמות הרבה ומרבה זרע ישראל. והא דקראו קרח שזכה להשיג כל תורה שבעל פה שהיא ח' דרגין ולעשות לה קירוי, וזהו קרח קר ח' היא תורה שבעל פה אשר מוצאה מצא חיים:

4. רמב"ם הלכות בכורות פרק א הלכה ח

הבכור נאכל בתוך שנתו בין תמים בין בעל מום שנאמר לפני ה' אלקיך תאכלנו שנה בשנה וכי יהיה בו מום בשעריך תאכלנו, ומאימתי מונה לו, אם תם הוא מונה לו מיום שמיני שהוא ראוי להקרבה ואם נולד בעל מום מונה לו מיום שנולד, והוא שכלו לו חדשיו שהרי נראה לאכילה ביום לידתו, אבל אם לא ידע בודאי שכלו לו חדשיו מונה לו מיום שמיני.

5. כסף משנה הלכות בכורות פרק א

[ח] הבכור נאכל בתוך שנתו וכו'. משנה בפ' עד כמה (דף כ"ו:). ומה שכתב מאימתי מונה לו וכו' עד אבל אם לא ידע בודאי שכלו לו חדשיו מונה לו מיום שמיני. בפ"ק דר"ה (דף ו' ז'):

6. ר' עובדיה מברטנורא מסכת שקלים פרק ג

תורמין את הלשכה - מפרישין השקלים מן הלשכה שהיו השקלים מונחים שם, ונוטלין מהן בשלש קופות, כל קופה מהן של שלש סאין. ורמב"ם כתב שממלאין תחלה שלש קופות גדולות של שבעה ועשרים סאין ומהן תורמין לג' קופות קטנות של ט' סאין. ובחנם דחק לומר כן:

7. תוי"ט על מסכת שקלים פרק ג משנה ב

של שלש שלש סאין - כתב הר"ב שהרמב"ם כתב שממלאים שלש קופות גדולות של כ"ז סאין וכו' ובחנם דחק לומר כן [ע"כ] ואני אומר לא בחנם אלא על פי הירושלמי אמר כן דהכי איתא התם רבי זעירא שאל את רבי יאשיה כמה הוא שיעורן של שלש קופות אמר ליה גלמוד סתום מן המפורש תני ג' סאין של כ"ז סאין. ופ' הוא דשלש קופות דעליהן שאלו כמה הוא שעורן. על כרחך לאו אלו הנזכרים במשנה הן. דהא שעורן מפורש במשנה. אלא שלש קופות אחרות היו מלבד אלו ועליהן שאל. והשיב

ילמד סתום מן המפורש דכיון דהני דמפורשין מחזיקין כל אחד ג' סאין ושלש פעמים תורמין הרי כ"ז סאין הלכך ודאי שלש קופות הראשונות מחזיקין כל כך שיוכלו לתרום מכולם כל הג"פ. ועיין בסוף פרקין. ולהרמב"ם תורמים את הלשכה דמתניתין על נטילת ממון מן הקופות הגדולות אומר כן. וכן פירש במשנה דלעיל.

8. קרבן העדה מסכת שקלים פרק ג

מתני' תורמין את הלשכה. נוטלין הממון מתוך הקופות הגדולות שתרמו בהן בר"ח ניסן והן היו כל אחת של ט' סאין ובכל מועד היו תורמין מאלו קופות בקופות קטנות של ג' סאין וכתוב על אלו הג' קופות שמחזקת כל אחד מהן ג' סאין א' ב' ג' כדי שיספקו ממנה לקרבנות ציבור עד שתכלה ואח"כ מן השניה ואחר כן מן הג':

9. רע"ב על מסכת שקלים פרק ג משנה ב

יונית כתוב עליהן - היו רגילים ביונית משום דכתיב (בראשית ט) יפת א-להים ליפת וישכון באהלי שם, יפיותו של יפת ישכון באהלי שם, ואין לך לשון יפה בבני יפת כמו לשון יונית:

10. הרא"ש על פסחים פרק עשירי - סימן ל

הלכך נהגו העם לעשות שלש מצות. ונהגו באשכנז ובצרפת לעשות מעשרון אחד זכר ללחמי תודה שהיוצא מבית האסורין מביא לחמי תודה ולחמי תודה באין ג' מינין של מצה [חלות] ריקין ורבוכה. ושלש חלות עושין מעשרון אחד דכל מין ומין היו שלשה עשרונות ושליש עשרון ומכל מין היו עושין עשר חלות דהיינו שלש מן עשרון אחד. ועושין להם סימן איזהו ראשונה ואיזה שניה ואיזהו שלישי כדרך שהיו עושין בקופה של לשכה שהיה כתוב בהן א' ב' ג' לידע איזה מהן נתרמה ראשונה שמצוה בראשונה. ומיהו אם החליף שניה בראשונה לא עכב כדאיתא במגילה פרק היה קורא (דף כא ע"ב) ראשון היה קורא ארבעה פסוקים ושני שקרא ארבעה או שלישי ה"ז משובח.

11. ראב"ד - תשובות ופסקים סימן רה

צריך לעשות המצות ריקין קטנים ואם עשאה עבים וגדולים אין זה לחם עוני כדתניא לחם עוני פרט לחלוט ולאשישה ואשישה לחם גדול הוא ויש מדקדקים על המצות בעשייתן לרשום אותם איזו נעשית ראשונה ואיזו שניה לומר שמצוה בראשונה כדאמרין לענין קופות שלתרומת /של תרומת/ הלשכה שמצוה בראשונה ד ולדברי המדקדקים צריכה האשה להזהר שאותה שנעשית ראשונה שתכניסנה תחלה לתנור כדי שתגמר היא תחלה, שאם נעשית היא תחלה ואחרת נאפית תחלה האחרונה היא ראשונה כי גמר הפת הוא העיקר, וכיון שמצוה בראשונה מוטב שהראשונה תהיה ראשונה לכל דבר, ואם לא תעשה כך הרושם שלה מה הועיל. ואין לשון מצוה של מצוה אלא אחר הצותה כשהיית פסח שאינה אלא אחר הצות, ואיתקש אכילת מצה לאכילת פסח

12. תפארת ישראל - יכין מסכת שקלים פרק ג

יג) ואדם. נ"ל דלהכי נקט קרא בתרא, דאי מקרא קמא, הו"א דוקא בגורם שיחשדוהו אסור, כבני גד שמאנו לעבור לא"י, ועי"ז גרמו שיחשדום כאילו מתפחדין מכנעניים, להכי היו צריכים להכריע דעת הרואה כשיראו הם עוברים לפני החלוץ, אבל הכא לא עשה התורם דבר שיגרום שיחשדוהו, דהרי כל אדם נמי לובש פרגוד חפות, סד"א דשרי, קמ"ל ומצא חן, דמשמע דלא לבד להנקות מחשד, אלא צריך שישתדל שימצא חן [וזה לפע"ד פי' הירושלמי כאן, דקאמר, איזהו חמור, והייתם נקיים, ר"ל מדגרס שיחשדוהו]:

13. צל"ח מסכת פסחים - הערות דף ל עמוד א

... ומדברי הגהות אשר"י ריש פרק המוציא שבת פ"ח סי' א' דאף במידי דלאו בר אכילה נמי חצי שיעור אסור מן התורה, ולדידי קשה מסוג' דשבת דף קנ"ג ע"ב מוליכו פחות פחות מד' אמות משמע דליכא איסור תורה, ואולי יש לחלק דשאני הא דפחות מד' אמות דמיד שעמד מבטל עקירה ראשונה תו אי אפשר להצטרף עוד, וצ"ע.

14. תלמוד בבלי מסכת פסחים דף קח עמוד ב

שתאן בבת אחת, רב אמר: ידי יין - יצא, ידי ארבעה כוסות - לא יצא.

15. רשב"ם מסכת פסחים דף קח עמוד ב

בבת אחת. עירה ארבעתן בתוך כוס אחד כך פירש רבינו שלמה. ולא נהירא דאפי' שותה הרבה בכלי אחד לא חשיב אלא כוס אחד דהאי רביעית אינו אלא למעוטי פחות מרביעית אבל טפי מרביעית בכוס אחד חשוב כוס אחד. ונ"ל דהכי פירושו בבת אחת שלא על סדר משנתנו אלא שתאן רצופין:

16. שו"ע אורח חיים - סימן תעב

(ח) צריך לשתות ד' כוסות על הסדר, ואם שתאן זה אחר זה שלא כסדר, לא יצא:

17. קרבן העדה מסכת שקלים פרק ג

מהו לשתותן מפוסקין. פירוש מהו שיהא מותר להפסיק בשתיית כוס אחד כמה פעמים:

18. משנה ברורה סימן תעב

(לד) שלא בהפסק גדול - דהיינו (מו) שלא ישהה בשתיית רוב הכוס יותר מכדי אכילת פרס ואם שהה יותר משיעור זה אין מצטרף תחלת השתיה לסופה ואפילו בדיעבד לא יצא (מז) וצריך לחזור ולשתות אפילו בכוסות אחרונות [דאין כאן משום מוסיף על הכוסות כיון דלכו"ע לא יצא] ולכתחלה יש ליזהר שלא לשהות בשתיית רוב הכוס יותר מכדי שתיית רביעית לחוש לדעה ראשונה המבואר בסימן תרי"ב ע"ש (מה) ומ"מ בדיעבד אם שהה בשתי כוסות אחרונות לא יחזור וישתה וכעין המבואר לעיל בס"ז בהג"ה ע"ש. ובשתי כוסות (מט) ראשונות יחזור וישתה. ולכתחלה נכון (א) לשתות רוב הרביעית בבת אחת:

19. קרבן העדה מסכת שקלים פרק ג

מהו לצאת ביין של שביעית. כיון דלא קרינן ביה לכם וקס"ד דארבע כוסות בעינן לכם כמו מצה וכי היכא דאין יוצאין במצה כן אין יוצאין בארבע כוסות או לא:

20. שו"ת הר צבי אורח חיים ב סימן סח

דבר זה מפורש בירושלמי (שבת פ"ח ה"א) וז"ל: מהו לצאת ביין של שביעית, תני ר' הושעיא יוצאין ביין של שביעית וכן שנויים דברים הללו בירושלמי פסחים פ"י, ומשולשים במסכת שקלים (פ"ג ה"ב) וכבר נאמרו בזה פירושים שונים, וכמעט כולם קשה להולמם. בקרבן העדה מפרש: כיון דלא קרינן ביה לכם וקס"ד ד' כוסות בעינן לכם כמו מצה ע"כ. וכבר תמה ע"ז הרש"ש בחידושיו בסוף פסחים דלמה לא איקרי לכם הלא מפורש כתוב בה והיתה שבת הארץ לכם, והרי אתרוג בעינן ודאי לכם ותנן בסוכה (דף לט ע"א) הלוקח לולב מחבירו בשביעית גותן לו אתרוג במתנה וכו', הפ"מ מפרש דמיירי לאחר זמן הביעור ויוצא בו דמצוה קא עביד, ע"כ. והתקלין חזתין מפרש ג"כ אחרי זמן הביעור דאסור בהנאה, אך די"ל מצות לאו ליהנות נתנו והאי מצותה היא וכו', עכ"ל. וזה דוחק, דאף דמצות לאו ליהנות נתנו מ"מ לכתחילה אסור, ועוד היכא דאיכא הנאת הגוף כתב הר"ן בנדרים (דף טו ע"ב) דמצות ליהנות נתנו לכו"ע ואסור.

הגאון האדר"ת ז"ל בהגהותיו לירושלמי (דפוס ווילנא) רוצה לפרש עפמ"ש"כ שם הירושלמי ד' כוסות שאמרו יוצאין בהן בין חיין בין מזוגין, ויין של שביעית אסור לשתותו חי מטעם לאכלה ולא להפסד ולכן סד"א דאין יוצאין ביין של שביעית חי מטעם מצוה הבאה בעבירה וקא פשיט מדר' הושעיא דיוצא שפיר, עכ"ל. והדברים דחוקים, דמכיון דכל עיקר הספק הוא משום דין של שביעית אסור לשתותו חי, א"כ הו"ל מהו לצאת ביין חי של שביעית ולא לשתות מהו לצאת ביין של שביעית דהשתא עיקר הספק חסר מן הספר. ... והלום ראיתי בקונטרס אחרון לספר פאת השלחן על הלכות שביעית שנתלבטו בדברי הירושלמי הנז' הגאב"ד מברודי ומדאמבראווא, והם ר"ל ע"פ שיטת הרמב"ן בספר המצוות דחשיב במנין המצות מ"ע דאכילת פירות שביעית, והרי קי"ל דאין עושין מצות חבילות ולכן מיבעיא ליה להירושלמי אם יוצאין ביין של שביעית מצות ד' כוסות משום דאין עושין מצות חבילות, אבל הגאב"ד מדאמבראווא דוחה פירוש זה, דא"כ אמאי לא פשיט לה ממשנה ערוכה בפסחים (דף לה ע"א) דהכהנים יוצאין ידי חובת מצה בחלה ובתרומה אע"ג דאכילת תרומה מצוה

וחשיבה עבודה כדאייתא בפסחים (דף עב) ומתני' סתמא קתני דמשמע דאף באפשר לו באחרת מ"מ מותר לו לצאת בתרומה, דלא אמרינן בכה"ג אין עושין מצוות חבילות, ולכן רוצה לפרש עפמ"ש"כ תוס' שבת (דף כד) בהא דאין שורפין תרומה טמאה ביו"ט אע"פ שיש בזה צורך אוכל נפש דהותר ביו"ט, היינו משום דאכילת אדם בטלה לגבי אכילת גבוה ולכן ס"ד בירושלמי דפירות שביעית מכיון שניתנו לאכילה ושתייה צריך לאוכלם רק כדרך הנאתם, ואם רוצה לצאת בהם ידי מצוה כמו יין לד' כוסות דאז תתבטל אכילת האדם לגבי המצוה והנאת הגוף שיש באכילה ושתייה זו לא שמה הנאה וקס"ד דזה הוא בכלל שינוי הנאה, עכ"ל...

ולכן נ"ל דאה"נ דספיקו של הירושלמי הוא מטעם דאין עושין מצוות חבילות, והא דלא פשיט לה מהא דיוצאין בתרומה, י"ל דשאני תרומה משביעית. ואקדים הא דתניא בכריתות (דף ז) כהן שסך בשמן של תרומה בן בתו ישראל מתעגל בו ואינו חושש, ומבואר דדין תרומה הוא שקדושתה תלויה ועומדת עד שמשתמש בה לצורך אותו הדבר שהיא עומדת לכך כמו אכילה שתיה וסיכה, ומכי נעשית בה אחת מאלה מתחללת ופרחה ממנה קדושת תרומה ויוצאת לחולין. ומכאן זה מפרש ר"ח כהן בתוס' (מנחות דף סט), להאי דאמרינן (יומא דף פא) זר שבלע מזיפין של תרומה והקיאן ואכלן אחר ראשון משלם קו"ח שני אינו משלם אלא דמי עצים לראשון, דה"ט דשני אינו משלם קרן וחומש משום דהתרומה כבר נתחללה ופקע מינה איסור זרות. וכ"כ התו"י יומא שם במקומו, ובכתובות (דף ל ע"ב) דדוקא בלעיסה לחוד אינה מתחללת שעדיין לא נגמרה כל הנאתה אבל בבליעה שפיר אמרינן דנתחללה ...

21. שו"ע אורח חיים - סימן ערב

(ח) מקדשין על יין מבושל ועל יין שיש בו דבש, וי"א שאין מקדשין עליהם: הגה - והמנהג לקדש עליו אפילו יש לו יין אחר רק שאינו טוב כמו המבושל או שיש בו דבש (אגור):

22. שו"ע אורח חיים - סימן תעב

(יב) יוצאים ביין מבושל ובקונדיטון:

23. משנה ברורה סימן תעב

(לט) יוצאין ביין מבושל - ולכתחלה טוב יותר ליקח יין שאינו מבושל אם לא שהמבושל טוב יותר וכן כה"ג לענין קונדיטון: